

Іванов О. О. – аспірант 1-го курсу кафедри філософії та соціології Державного закладу «Південноукраїнського національного педагогічного університету ім. К. Д. Ушинського».

БІОТЕХНОЛОГІЯ ЯК ЗАСІБ ОСМИСЛЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО В КОНТЕКСТІ ФІЛОСОФІЇ ЗДОРОВ'Я

Сьогодні можна констатувати посилення впливу біології та суміжних з нею наук на суспільне життя. Актуалізуються питання, породжені стрімким розвитком та зростанням популярності біотехнологій. Міждисциплінарний потенціал біотехнології викликає резонанс у сфері як наукових, так і практичних проблем.

З-поміж інших, біологічні науки здобули в наш час неабияку популярність. Це зрозуміло, адже людство стоїть на порозі так званої біотехнологічної революції. Так, у 2004 році ринок біотехнологічної продукції складав 40 мільярдів доларів, а до 2010 року цей об'єм виріс до 2 трильйонів доларів [3]. На біотехнологію покладаються великі надії, можливо, і перебільшені. Проте, без сумніву, дана наука може допомогти людству вирішити різноманітні проблеми, такі як запобігання генетичним хворобам, отримання економічно цінних продуктів із відходів людського господарства, біоремедіація екологічно забруднених територій. Але з біотехнологією також пов'язано і багато застережень.

Ця наука поглинула в себе арсенал генно-інженерних методів маніпулювання спадковим матеріалом живих організмів. А так як і людське тіло також є живим організмом, то біотехнологія відкриває горизонти і для людської інженерії. Надзвичайної актуальності в таких умовах набувають питання трансгуманізму. Більше того, біотехнологія разом із фундаментальним розумінням принципів роботи людського мозку може створити нові перспективи для розвитку соціальної інженерії, від якої, у вигляді наукового расизму, та евгенічних учень відмовились західні країни ще в середині двадцятого століття. І, хоча до практичної реалізації біотехнологічних проєктів над людьми потрібно вирішити багато проблем як прикладного так і філософського характеру, постає безліч актуальних питань, серед яких – як зміниться соціальна, політична, економічна та інші сфери життя суспільства за умови широкомасштабного використання генної інженерії людини?

Розвиток біотехнології формує нову реальність – біотехносферу, де живе лишається біологічним, але вже не природним. Таким чином, це створює основу для розвитку нової культури взаємовідносин природи та техніки, а отже людини і природи. Біотехнологія може стати саме тим знаряддям, завдяки якому наукова думка В. І. Вернадського набуватиме планетарного розмаху. Які зміни відбудуться у зв'язку з цим в ціннісно-смысловому універсумі людини і чи не втратить вона своєї внутрішньої суті? Чи не стане це початком кінця людської історії?

У контексті вищесказаного видно, що і здоров'я людини тісно пов'язане зі значним розвитком біотехнологій, а отже і біоетичної науки. У цьому ракурсі феномен біотехнології поляризується на біотехнологію для лікування хвороб та біотехнологію для покращення якостей людини. Безсумнівно, проблема людського здоров'я у площині суспільної свідомості ставить здобутки новітніх технологій у статус потенційної панацеї від багатьох страждань, стаючи вагомою підтримкою для політичних, економічних та соціальних сил, зацікавлених у проведенні аморальних досліджень та форсуванні впровадження біотехнологічних здобутків у життя. З огляду на вищесказане, надзвичайно важливим є проведення лінії розділу між біотехнологією, покликаною допомогти людині та біотехнологією, покликаною людину трансформувати.

Як писав М. Бердяєв, «Потрібно не заперечувати наукові відкриття техніки, а духовно оволодіти ними» [2]. Так, біотехнологія, ставить людину в умови необхідності духовної активності для трансформації людської ціннісно-смыслові парадигми у співзвучності із внутрішньо-персоналістичним та зовнішнім соціокультурним буттям людини.

У контексті вищесказаного прояснюються обриси духовних запитів сьогодення. Для етичної оцінки сучасних подій треба, враховуючи багаторівневість свідомості, піднятися «на кілька сходинок вище», охопивши конкретну ситуацію на рівні врахування загальнолюдського досвіду. На нашу думку, досить актуальною є концепція «третьої правди» С. Кримського [1]. За умови наявності вагомих аргументів з боку людського здоров'я на користь біотехнологій та не менш вагомих проти них з боку біоетики, необхідно шукати свій ціннісний вимір на вертикалі духовного задля холистичної оцінки багатогранності людського буття і в тому числі соціального.

Стрімкий розвиток біотехнологій актуалізує проблему свободи у трикутнику здоров'я-соціум-біотехнологія. Більше того, проблема свободи постає в різних формах по обидва боки демаркаційної

лінії, сформованої проблемою здоров'я. Специфіка даної ситуації полягає у тому, що зі сторони хворого індивіда на противагу свободі стає необхідність, а зі сторони біотехнології – відповідальність.

Яким чином можна відповісти на запитання – на що орієнтуватись при вирішенні етичних проблем, породжених біотехнологіями? Згідно з вищесказаним, через складність раціонального аналізу наукової інформації, в процесі формування ставлення суспільства до біотехнологій розкривається не логічна, а емоційно-чуттєва компонента свідомості суспільства. Чим небезпечна така ситуація? Чи навпаки, можливо такий шлях є оптимальним, якщо брати до уваги теорію кордоцентризму Г. Сковороди, П. Юркевича та ін.? Зрозуміло, що ці проблеми повинні стати об'єктом дослідження спеціалістів як у галузі соціальної філософії, так і філософії освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кримський С. Б. Під сигнатурою Софії / Сергій Борисович Кримський. — К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2008. — 367 с.
2. Бердяев Н.А. Царство духа и царство кесаря. / Н.А. Бердяев. — М. Республика, 1995. — С. 288-356 / [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://krotov.info/library/02_b/berdyayev/1947_40_02.html
3. Лепский В. Е. «Квазиавтономные биосреды» как катализатор развития социальных процессов / В. Е. Лепский // Биотехнология и общество. Сборник материалов форума «Биотехнология и Общество», ассоциированное мероприятие II международного конгресса «ЕвразияБио», 12 апреля 2010 г., Москва / Под ред. Р. Г. Василовой, В. Е. Лепского — М.: Изд-во «Когито-Центр», 2010. — С. 80—92.

Іванова Наталія Володимирівна – кандидат філософських наук, завідувач відділення «Дошкільне виховання» Луцького педагогічного коледжу.

ІДЕЇ ВІТАЛІЗМУ У ТВОРЧОСТІ Г.СКОВОРОДИ

Необхідно відмітити, що антропологізм метатеорії Г.Сковороди тісно пов'язаний з віталізмом – науковою течією, яка, по суті, протистоять смерті, відстоюючи життєвість існуючого живого. Розглядають два підходи до сутності віталізму. Перший полягає в тому, що віталізм передбачає наявність у представників живого світу особливих нематеріальних факторів, які визначають специфічність цього світу і його якісну відмінність від неживого [1, с.173].

Намагання в кінці ХІХ ст. німецького ембріолога Г. Дріша пояснити з точки зору біології суть явищ життя за допомогою «ентелехії» – фактору, який «містить в собі ціль», є нематеріальним та діє поза простором і часом, – були визнані і розвинуті іншими представниками віталізму – І. Рейнке, Р. Франсе та ін. Не дивлячись на те, що ця теорія є біологізаторською, представники її негативно ставляться до тих біологічних теорій і концепцій, які пояснюють явища життя з точки зору матеріалізму, абсолютизуючи якісну своєрідність живого, існуючого. Так, Г. Дріш активно виступав проти еволюційної теорії Дарвіна, концепції спадковості Г. Менделя. Оскільки елементи віталізму були наявні у філософському вченні Платона про безсмертну душу, а також у Арістотеля про наявність в живих організмів особливих внутрішніх цільових причин, то можна твердити, що Г. Сковорода, філософськи осмислив і розвинув їх вчення.

Осмислюючи вітальні ідеї Платона, Г. Сковорода розвиває проблему «двох градусів» – тобто особливостей взаємовідносин «царства Божого» і «царства світського», тлінного в людському бутті. Його цікавив не сам Бог по собі, а Бог для людини – яка є центром і причиною його антропологічних філософських шукань. «Земному світові» Г. Сковорода адресує ті інвективи, які спрямовані в сторону «плотяної» матерії взагалі. «Виблиймо старий квас мирський. Знайдімо нове серце. Одягнімося в одягу нових нетлінних надій, в нутро братолоб'я. Тоді нам все живе просвітлиться, весь мир заграє і заскаче. Буде нам щодня Великдень, не зайде сонце нам, і місяць не умалиться нам. Ми ж наречемося народом святим, людьми оновлення. Добре серце, любов, Бог, сонце правди, що весноновотворить усе живе, є те саме», – пише Григорій Савич у листі до Якова Правицького в січні 1787 р. в село Бабаї [2, с.326]. Філософ через оновлення тлінного тіла людини вбачає оздоровлення всього суспільства.

Другий погляд на проблему вітальності в праксеологічному поступі метатеорії філософсько-